

ingediend op **1281** (2021-2022) – Nr. 2
15 mei 2023 (2022-2023)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Hannes Anaf

over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Jeremie Vaneeckhout, Mieke Schauvliege, Elisabeth Meuleman,
Johan Danen, Celia Groothedde en Tine Van den Brande

over vrij buiten spelen: creatief, avontuurlijk en samen

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Meyrem Almaci.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Freya Perdaens, Wilfried Vandaele, Manuela Van Werde;
Filip Brusselmans, Johan Deckmyn, Klaas Sootmans;
Karin Brouwers, Orry Van de Wauwer;
Steven Coenegrachts, Stephanie D'Hose;
Meyrem Almaci, Jeremie Vaneeckhout;
Hannes Anaf.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Kathleen Krekels, Philippe Muyters, Kris Van Dijck, Karl Vanlouwe;
Immanuel De Reuse, Jan Laeremans, Ilse Malfroot;
Maaïke De Rudder, Tinne Rombouts;
Els Ampe, Bart Tommelein;
Björn Rzoska, Tine Van den Brande;
Katia Segers.

Toegevoegde leden:

Onno Vandewalle.

INHOUD

I.	Toelichting	4
1.	Introductie van de sprekers	4
2.	Goe gespeeld!	4
3.	Risicovol spelen	6
4.	Buitenspeelonderzoek.....	7
5.	Buiten zijn	8
II.	Bespreking.....	10
1.	Beschouwingen uit de commissie	10
1.1.	Jeremie Vaneeckhout	10
1.2.	Hannes Anaf.....	12
1.3.	Tinne Rombouts.....	12
1.4.	Johan Danen	13
1.5.	Manuela Van Werde	14
2.	Antwoordenronde	14
3.	Aanvullende vragen en antwoorden.....	20
	Gebruikte afkortingen.....	23
	Bijlage: zie de dossierpagina van dit verslag op www.vlaamsparlement.be	

Op donderdag 23 maart 2023 hield de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media een hoorzitting over de conceptnota voor nieuwe regelgeving over vrij buiten spelen: creatief, avontuurlijk en samen.

De sprekers werkten met een gezamenlijke presentatie bij hun toelichting. Deze presentatie is terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit verslag op www.vlaamsparlement.be.

I. Toelichting

1. Introductie van de sprekers

Tine Bergiers is verantwoordelijke beleid bij de Vlaamse Dienst Speelpleinwerk. Die dienst ondersteunt speelpleinwerk en vakantiewerkingen in Vlaanderen en Brussel. Daarnaast is ze voorzitter van het netwerk 'Goe Gespeeld!', waarin veertig partners het recht op spelen en vrije tijd centraal zetten. Ze is ook coördinator van '365 dagen Buitenspelen', een traject dat gestart is met de Buitenspeeldag, maar waar de aandacht nu naast het hoofdevenement ook naar het hele jaar buiten spelen gaat.

Helena Sienaert is onderzoeker en docent aan de Arteveldehogeschool voor het expertisenetwerk 'Mens en Samenleving' en de opleiding Pedagogie van het Jonge Kind. Het thema vrij en risicovol spelen geniet haar volle aandacht. In 2017 heeft ze meegewerkt aan een onderzoek over risicovol spelen in de kinderopvang. Van- daag zal ze de inzichten hieruit delen. Die zijn ook bruikbaar voor andere sectoren.

Sabine Miedema werkt voor Kind & Samenleving. Haar actieterrein is de kindvriendelijkheid van de publieke ruimte en mobiliteit, en de participatie daarin. Ze probeert de stem van kinderen en jongeren in het lokale en bovenlokale beleid te vertalen in concrete aanbevelingen en ontwerpen

Peter Bosschaert werkt bij De Ambrassade, de belangenbehartiger van kinderen en jongeren en hun organisaties in Vlaanderen. De Ambrassade zorgt voor objectieve jeugdinformatie en ondersteunt de Vlaamse Jeugdraad en de stem die hij aan kinderen en jongeren geeft. Peter Bosschaert werkt als beleidsmedewerker Ruimte & Mobiliteit in het team Generatiedoelen, het vierde team in De Ambrassade, dat het perspectief van kinderen en jongeren in andere beleidsdomeinen binnenbrengt.

2. Goe gespeeld!

Tine Bergiers beseft dat – buiten – spelen vaak als louter kinderspel wordt afgedaan, maar het is veel belangrijker dan dat. Spelen verbindt. Ieder mens heeft dit ooit gedaan.

Onderzoek van Kind & Samenleving uit 2019 heeft een drastische achteruitgang van het buiten spelen aangetoond.

De Vlaamse Dienst Speelpleinwerk wil prioriteit maken van het spelen zonder doel, puur uit goesting. In deze context gaat er veel aandacht naar kinderen, maar worden de jongeren vaak vergeten, omdat ze minder schattig zijn en – erger nog – hun aanwezigheid soms storend overkomt. Voor hen is het van groot belang om in de publieke of semipublieke ruimte te komen, weg van de schermen en schoolbanken. Het is essentieel dat de overheden kinderen en jongeren een waardevolle plek gunnen in de steden en gemeenten, en in die zin een beleid ontwikkelen.

Tine Bergiers gelooft in het principe dat goed doen voor kinderen, iedereen ten goede zal komen. Bovendien zullen de kinderen en jongeren van nu, later het land draaiende houden. Als ze nu een goed gevoel hebben en zich gehoord voelen, zullen ze later dat positieve gevoel uitdragen.

Het stimuleren van het buiten spelen en het buiten zijn is absoluut geen verantwoordelijkheid van alleen maar de ouders of alleen maar het jeugdwerk. Heel wat partners hebben er een cruciale rol in te spelen.

Door buiten te spelen zullen kinderen en jongeren volop bewegen, wat de gezondheid ten goede komt. Onderzoek heeft aangetoond dat wie buiten speelt, een sterker immuunsysteem heeft, minder stress ervaart en zelfs beduidend minder kans op bijziendheid loopt. Buitenruimtes met zitplekjes en rusthoekjes bieden daarnaast geborgenheid en zorgen voor een beter welzijn. Spelen is dus essentieel voor de fysieke en mentale gezondheid van het kind.

Tine Bergiers pleit ervoor om spelen en buiten zijn op te nemen in alle beleidsdossiers over de fysieke en mentale gezondheid van kinderen en jongeren, en om daarbij in te zetten op buiten zijn in alle aspecten en momenten. Daarbij wil ze ook aandacht voor minder voor de hand liggende plaatsen, zoals ziekenhuizen of rusthuizen.

Ook op het onderwijs, de kennis en de leerkansen van kinderen en jongeren heeft het buiten spelen een effect. Ze brengen 32 tot 36 uren per weken op schoolbanken door. Een middagpauze van vijftig minuten is verplicht, maar een school beslist zelf over het tijdstip en de plaats van haar pauzes, binnen of buiten. Ondanks het schoolspeelplaatsenproject uit 2016 zijn nog altijd heel wat Vlaamse en Brusselse schoolspeelplaatsen saaie plekken van grijs beton.

Al spelend leert een kind ongelooflijk veel. Spelen is ontdekken en experimenteren. Een kampenbouwer weet dat een driehoek sterker is dan een vierkant. Een kleuter weet na een tijdje dat een zandtaartje echt niet lekker is. Buiten spelen vergroot ook het milieubewustzijn. Onderzoek wijst uit dat kinderen die vaak buiten in de natuur spelen, zich later meer verbonden zullen voelen met de natuur en het milieu.

Tine Bergiers pleit voor een prominentere plaats voor spelen en buiten zijn in het onderwijs. Een versterkt speelaanbod zal kinderen met meer goesting naar school doen komen. Er moet gestreefd worden naar aangename plekken waar spel, rust en samenzijn centraal staan. Als kinderen en jongeren zich goed voelen, leren ze immers beter. Het belang van spelen en buiten zijn moet doorgetrokken worden naar het hoger onderwijs, zodat ook de leerkrachten, begeleiders en professionals van morgen de kennis hebben over het belang van het buiten zijn.

Ook naast het onderwijs zullen kinderen en jongeren elkaar buiten ontmoeten. Door die onderlinge interactie ontwikkelen ze sociale vaardigheden, oefenen ze taal, leren ze omgaan met winnen en verliezen, en ontwikkelen ze een gezonde assertiviteit. Vormgeven aan vrije tijd vergt planning en keuzes. Kinderen ontdekken hun lichaam en zichzelf en ontwikkelen zelfvertrouwen.

Het beleid zou de publieke ruimte aantrekkelijk en verwelkomend moeten maken voor alle leeftijden. Helaas heeft het te weinig aandacht voor kinderen en jongeren met een beperking in de inrichting van de buitenruimte.

Tine Bergiers betreurt dat het buiten spelen vaak tot louter de vrije tijd beperkt blijft. Niet elke kind heeft daarbij toegang tot een privétuin, zodat velen op de publieke buitenruimte aangewezen zijn. Het beleid zou zoveel mogelijk vrijetijdsaanbod beschikbaar moeten stellen – met voldoende ruimte, tijd en materiaal – dat zich buiten afspeelt, en moeten zorgen voor een verdraagzaam klimaat, waarin spelen niet als overlast beschouwd wordt. Jeugdwerk en andere jeugdwerkingen moeten zowel fysiek als mentaal de ruimte krijgen om naar buiten te treden.

Tine Bergiers hoopt de commissie te overtuigen van het belang van buiten spelen en buiten zijn. Kinderen, jongeren en eigenlijk ook alle anderen worden alleen maar beter door buiten te komen met een kwaliteitsvolle tijdsbesteding.

3. Risicovol spelen

In de discussies over de risico's van buiten spelen mist *Helena Sienaert* vaak de stem van de kinderen en jongeren zelf. De spreker vraagt de commissieleden om eens terug te denken aan het risicovolle gedrag uit hun eigen jeugd, en dan te overwegen of ze hetzelfde zouden toelaten aan hun eigen kinderen. Zouden ze het ook aan andere dan de eigen kinderen toestaan? De meeste ouders willen het risicogedrag van kinderen inperken.

Een vaak gehoorde opvatting is dat kinderen geen gevaar zouden kennen, maar de realiteit is genuanceerder en hangt af van zowel het kind zelf als van de specifieke situatie. Hoe vertrouwd is een specifiek gevaar voor een bepaald kind? Als kinderen inderdaad al geen gevaar zouden kennen, moeten de volwassenen hen dat aanleren. Gevaar is inherent aan een mensenleven en hoort tot de zaken die kinderen in hun verkenning van de wereld moeten ontdekken.

Ouders en mensen die als vrijwilliger of professioneel met kinderen werken, voelen het conflict tussen enerzijds het beschermen en anderzijds de uitdagingen die belangrijk zijn voor de ontwikkeling. *Helena Sienaert* is blij dat de visieteksten van heel wat organisaties kinderen en jongeren krachtig en competent noemen en belang hechten aan autonomie. Toch is de beschermende reflex vaak aanwezig vanaf de eerste risicoperceptie. Daardoor ligt de focus van de omgevingsinrichting toch vooral op veiligheid.

Een binnenspeelplaats stinkt naar plastic en zuurstoftekort. Het lawaai is er oorverdovend. Alle oppervlaktes zijn plakkerig van ijsjes en dergelijke. Een te veilige omgeving is vaak ook te weinig uitdagend voor kinderen. Een buitenomgeving biedt op dat vlak meer zuurstof, maar ook hier primeert veiligheid vaak op spelvrijheid en speelplezier.

Risicoperceptie is een heel individueel gegeven. Voor een goede risico-inschatting moeten de verschillende perspectieven samen worden gezien. Maar net het belangrijkste perspectief – dat van het kind zelf – wordt vaak vergeten, hoewel het kind vaak wel in staat is om zelf een situatie in te schatten.

Helena Sienaert legt de leden dan een aantal stellingen voor, met de vraag of ze ermee akkoord gaan. De voorbeelden maken duidelijk dat het toestaan van risico's bij het spelen een meerwaarde biedt, zowel bij slagen als bij falen. De kinderen ervaren meer speelwaarde bij risicovol spelen. Dat blijkt uit hogere niveaus van welbevinden en betrokkenheid, precies de indicatoren voor leren in het ervaringsgerichte onderwijs. Kinderen ervaren ook meer fysieke activiteit en competentie bij risicovol spelen. Ze leren angst te overwinnen, hebben meer zelfvertrouwen en tonen meer veerkracht als het al eens misgaat. Ze hebben een betere algemene gezondheid en voelen zich meer deel van een groep. *Helena Sienaert* wijst op het belang van risicocompetentie voor diegenen die vinden dat het op een veiligere manier kan. Die competentie kan alleen worden ontwikkeld als er risico's zijn. Hoe risicocompetenter het kind, hoe veiliger het kan spelen.

Helena Sienaert pleit om bij kinderspel een onderscheid te maken tussen risico's nemen en risico's lopen. Volwassenen gaan ervan uit dat kinderen de risico's niet kennen en dus beschermd moeten worden. Kinderen herkennen bepaalde gevaren niet of kunnen de gevolgen niet correct schatten, zodat ze risico lopen. Maar door voldoende ervaring op te doen leren ze zichzelf en de omgeving beter inschatten en kunnen ze gericht en weloverwogen beslissen om bepaalde risico's al dan niet te nemen. Die opstelling moet aan de kinderen worden gegund, aangezien ze zo risicocompetenter worden.

Helena Sienaert toont een voorbeeldfilmpje van een meisje dat haar grenzen aan het opzoeken is. Het meisje kijkt naar de andere kinderen, maar blijft haar eigen tempo volgen. Telkens wanneer ze iets onder de knie heeft, verhoogt ze het risico. Kinderen schipperen dus voortdurend tussen de comfortzone, de leerzone en de paniekzone. De meeste kinderen slagen er goed in om tijdens het vrij spelen de leerzone op te zoeken. Ook bij risicocompetentie baart oefening kunst. Hoe meer de kinderen oefenen, hoe sneller ze competent worden in risicovolle situaties.

Helena Sienaert overloopt vervolgens wat kinderen nodig hebben om met risico's om te gaan. Ten eerste gaat het om een interessante omgeving, bij voorkeur een buitenomgeving in de natuur. Daar is de omgeving elke dag anders. De kinderen krijgen er tijd en ruimte, maar ook losse materialen waarmee ze zelf de omgeving vorm kunnen geven. Zo vinden ze uitdagingen op maat. Uiteraard zijn vertrouwen en ondersteuning van volwassenen nodig. Volwassenen weten hoe ze risicovol spelen kunnen ondersteunen. Voor oudere kinderen en jongeren mag het allemaal hoger, sneller en impactvoller gaan. Dat ligt dan voor hen binnen de leerzone. Wie alles zo veilig mogelijk maakt, ontnemt de kinderen de kans om risico-omgang te leren.

Helena Sienaert is voorstander van een veilige omgeving die ernstige ongevallen en blijvende letsels zo goed als uitsluit, maar waar gunstige risico's mogelijk blijven.

De klassieke risicoanalyse kan men vervangen door een risicovoordeelanalyse, waarbij zowel de mogelijk negatieve gevolgen als de mogelijk positieve gevolgen in kaart worden gebracht. Er wordt ook niet alleen gekeken hoe men risico's kan vermijden of minimaliseren, maar ook hoe men speelkansen en rijke ervaringen kan maximaliseren.

Kind en Gezin heeft dit project opgevolgd en heeft zijn visie op veiligheid en spelen aangepast. Het promoot nu het 'zo veilig als nodig'-idee in plaats van 'zo veilig als mogelijk', en heeft dit in een aantal regelgevende documenten opgenomen.

Helena Sienaert hoopt dat het Vlaams Parlement dit voorbeeld zal volgen. De houding tegenover kinderen zou dan zo evolueren dat ze meer dan vandaag risicocompetentie mogen ontwikkelen, en dat de volwassene ervan uitgaat dat ze daarover beschikken en hen de vrijheid en het vertrouwen biedt om dat te tonen.

Risico's zijn geen vervelend neveneffect van spelen, maar zijn er inherent aan. Ook kinderen en jongeren hebben recht op spannende jeugdherinneringen, besluit Helena Sienaert.

4. Buitenspeelonderzoek

Sabine Miedema deelt mee dat het buitenspeelonderzoek van Kind & Samenleving uit 2019 voorgangers heeft gekend in 2008 en 1983. Die maken een cijfervergelijking mogelijk. Het gaat om een telling van het aantal kinderen in verschillende Vlaamse wijken, op verschillende momenten. Hoewel de corona- en energiecrisis de cijfers kunnen beïnvloeden, blijven ze relevant.

Het buiten spelen is er sterk op achteruitgegaan. In 2019 spelen 37 procent minder kinderen buiten dan in 2008. Bij het georganiseerd buiten spelen zijn de cijfers iets minder dramatisch, maar ook daar is de terugval sterk.

De genderbalans is uit evenwicht geraakt. In 2008 was de verhouding nog min of meer gelijk, maar nu spelen vooral jongens buiten: van de 100 kinderen die dat doen, zijn 63 jongens en maar 37 meisjes.

In stedelijke wijken vindt de grootste achteruitgang plaats, zelfs met de helft. In minder dense wijken is het verschil kleiner.

Er zouden meer activiteiten voor meisjes kunnen worden georganiseerd, maar vooral de ruimte-inrichting is meer op jongens gericht. In plaats van de vaak voorkomende voetbalvelden zou de inrichting meer gevarieerd moeten zijn opdat jongeren er op basis van eigen keuzes hun ding kunnen doen.

In Vlaanderen spelen verschillende aspecten een rol. Het gaat niet alleen om minder geneigdheid om buiten te spelen, maar ook om te weinig groene en ontharde ruimte. Ook de speelkansen van kinderen in kleinere gemeenten en steden zijn nog altijd in gevaar. Als 'kindvriendelijk' gelabelde steden en gemeenten kunnen voortrekkers zijn, maar wat met de andere? Bij sommige lokale besturen ontbreekt het aan het inzicht, de wil of de middelen.

Ook de mentaliteit zou moeten veranderen. Is de balans niet wat doorgeslagen naar het huiswerk? Ook het grote aantal georganiseerde hobby's kan de vrije speeltijd in het gedrang brengen. Voorts is de kans op ontmoetingen verminderd en stellen burens zich niet altijd even aardig tegen kinderen op.

Ook een gevaarlijke mobiliteitssituatie in hun omgeving kan ouders ertoe aanzetten om hun kinderen binnen te houden.

Sabine Miedema poneert dan de vraag naar de beleidsoplossingen. Er is het principe van het speelweefselbeleid op lokaal niveau. Speelweefsel is een kaart met alle – formele en informele – speelplekken en de verbindingen daartussen plekken.

Om steden en gemeenten te laten ontdekken of hun beleid goed zit, zijn bepaalde vuistregels bedacht. Het gaat over het 8-80-800-principe. Een kind van acht jaar zou zich zelfstandig in de eigen buurt moeten kunnen verplaatsen. Binnen de tachtig meter van huis zou het kind een stapsteen – bijvoorbeeld een bank, boom of hinkelspel – naar het verdere speelweefsel moeten vinden. In elke buurt zou er een kwaliteitsvolle speelplek van minstens achthonderd vierkante meter moeten zijn.

Wat met de steden en gemeenten die geen beter speelruimtebeleid of kindvriendelijk beleid ontwikkelen? Belangrijk is dat ze een goede visie hebben en dat die wordt ingekanteld in het ruimtelijke beleidsplan. Er is inspiratie genoeg. Misschien moet Vlaanderen een wetgevend kader creëren dat een aantal minimumnormen oplegt, zoals stedenbouwkundige verordeningen voor speelruimte.

Kinderen zijn eigenlijk experts op het vlak van ruimte en moeten bij dat beleid worden betrokken. Dat gebeurt nog veel te weinig. Een bevraging bij de kinderen van de gemeente Lille wees op de nood die ze ervaren aan voldoende groene ruimte, waar er voldoende avontuur te vinden is.

5. Buiten zijn

Nadat de vorige sprekers het over het buiten spelen voor kinderen hebben gehad, zal Peter Bosschaert het over de jongeren hebben. Vaak worden die in verband gebracht met plaatsverboden of overlast, en blijken ze niet gewenst te zijn. De Blaarmeersen zijn een bekend voorbeeld. De achterliggende reden wordt vaak vergeten: de publieke ruimte stond al langer onder druk.

In dergelijke debatten wordt de stem van kinderen en jongeren vaak genegeerd. Het gaat in de eerste plaats over jongeren die geen plaats hebben in hun eigen steden en gemeenten. Zo heeft ook de stad Brussel zelf toegegeven dat ze met een structureel ruimteprobleem zit dat niet alleen voor jonge bewoners geldt. Die jongeren gaan op zoek naar meer ruimte, die dan niet alleen door jongeren wordt geclaimd.

Vandaag willen de sprekers hun invalshoek niet tot kinderen beperken, maar ingaan op het samenleven in de beschikbare ruimte. Dit zal in de toekomst intergenerationeel gebeuren.

Zeker in bouwprojecten wordt de stem van kinderen en jongeren niet gehoord. Het kan toch niet de bedoeling zijn dat achtjarigen in hun wijk identiteitscontroles krijgen. Jongeren verwachten ook niet overdreven veel. Ze zijn vooral op zoek naar vrijplaatsen en plekken die openstaan voor iedereen, waar ze zichzelf kunnen zijn en anderen kunnen ontmoeten.

De input die kinderen en jongeren bij onderzoeken afleveren, toont aan dat ze over het ruimere kader nadenken. Ze zijn niet alleen bezorgd over hun eigen situatie, maar ook over die van volwassenen. Net vanwege dat empathische vermogen is het heel belangrijk om kinderen en jongeren bij het beleid te betrekken.

Specifiek verwijst Peter Bosschaert naar een onderzoek uit 2007 over de actieradius van verschillende generaties. Het is geen wetenschappelijk onderzoek, maar schetst wel een beeld van hoe anders onze grootouders en overgrootouders met ruimte omgingen. Uit de Engelse illustratie blijkt dat elke volgende generatie zich wat minder ver van huis vrij mocht bewegen. De achterkleinzoon mag zonder begeleiding de straat niet meer uit. Vlaanderen staat voor een keuze. Wil het een maatschappij waar kinderen in hun vrijheid worden beperkt, of wil het net meer vrijheid toekennen en die autonomie stimuleren?

Peter Bosschaert dringt aan op meer ruimte voor kinderen en jongeren. Daarbij onderscheidt hij enerzijds de fysieke ruimte, in combinatie met andere doelgroepen, en anderzijds de psychische ruimte, namelijk zich welkom voelen en een eigen plek kunnen vinden, al dan niet samen met volwassenen. Hij onderbouwt zijn stelling met enkele voorbeelden uit de praktijk. Graffiti vzw heeft een werfkeet omgebouwd tot een muziekstudio voor kinderen en jongeren die op hun locatie geen mogelijkheid hebben om te musiceren. Daaruit blijken interessante dynamieken voort te komen. Een ander voorbeeld is het inspraaktraject van Kind & Samenleving rond speelweefsel. Kinderen maken een analyse van hun buurt, die ze dan aan de schepenen voorstellen. Ze geven daarbij aan welke veranderingen ze in hun omgeving willen. Die projecten vragen om reflectie.

Als goede ouder heeft Peter Bosschaert speeltoestellen in zijn tuin geplaatst, maar eigenlijk spelen zijn kinderen nog liever in het veld daarachter. Een probleem is dat dat veld binnenkort bebouwd zal worden. De keuzemogelijkheden nemen al maar af, zelfs als ouders voorstander zijn van risicovol spelen. Zo worden mensen al snel naar de reservaten geleid die speeltuinen eigenlijk zijn.

De samenleving en haar politici zullen moeten kiezen hoe ze wijken en steden zullen inrichten. Zo heeft de stad Turnhout na een analyse van haar wijken mobiliteitskamers gecreëerd om de vermelde 8-80-800-norm te halen. Ook de stad Kortrijk denkt na over toekomstige inrichting van de publieke ruimte. Zo zal er een park in plaats van een parking komen. De school zal haar leerlingen daar laten spelen, waardoor de bewoners van het aangrenzende woonzorgcentrum spelende kinderen kunnen zien. Peter Bosschaert beschouwt dit als de toekomst. Hij verwacht ook dat schooldomeinen worden opengesteld voor de buurt en dat skateparken plaatsen worden waar bewoners elkaar ontmoeten.

De spreker benadrukt dat de politici nodig zullen zijn als ambassadeurs. Op 23 maart 2023 heeft Radio 1 een studie van het Departement Welzijn voor het voetlicht gebracht waaruit blijkt dat ouders zich wat alleen voelen in het opvoeden van hun kinderen. 'It takes a village to raise a child'. Ouders kunnen dit niet alleen. Heel wat mensen en instellingen voeden samen kinderen op. De politiek heeft de belangrijke taak om ruimte te bieden voor autonome verplaatsingen. Ze moet

zorgen voor een pedagogiek die kracht en kansen vooropstelt. Het regelgevende kader moet ruimte creëren en beschermen. Een andere opdracht voor de politiek is werk maken van een onderwijs dat buiten leren en spelen promoot. Ze moet de politie aanzetten om in dialoog te treden met de jongeren. Daarvan bestaan al goede praktijkvoorbeelden.

Peter Bosschaert roept op tot extra onderzoek en communicatie over de meerwaarde van het buiten spelen, over de redenen waarom dit in de praktijk afneemt en over de verantwoordelijkheden van de verschillende betrokkenen. Vanwege de beperkte slagkracht van de commissie Jeugd zou hij ook in andere commissies hoorzittingen willen zien over de nodige inspanningen in de respectieve beleidsvelden, bijvoorbeeld Mobiliteit waar het aankomt op de autonome bewegingsmogelijkheden. Hij hoopt op ondersteuning voor vele actoren, waaronder het onderwijs, in de creatie van extra ruimte. Een voorbeeld is de al vermelde begeleiding, vorming en visieontwikkeling van kinderopvanginitiatieven met betrekking tot risicovol spelen.

Intussen blijken heel wat bouwpromotoren hun projecten bewust te richten tot een doelgroep die helemaal geen kinderen wil. Vlaanderen zou het signaal kunnen geven dat het dit niet aanvaardt en dat kinderen er overal welkom zijn.

De spreker pleit voor een terugkeer naar een sterke sociale dorpskern. Kinderen en jongeren kunnen daarin de verbindende factor zijn. De verantwoordelijkheid mag niet alleen bij hun ouders worden gelegd.

Samenvattend hoopt Peter Bosschaert op een integraal en transversaal plan om het buiten spelen en het buiten zijn van de jongere generaties weer in de juiste richting te leiden.

II. Bespreking

1. Beschouwingen uit de commissie

1.1. Jeremie Vaneeckhout

Jeremie Vaneeckhout dankt de sprekers voor de prikkelende toelichting, waardoor de commissie het onderwerp voor het eerst in de diepte kan behandelen. Hoewel er soms vragen over dit onderwerp zijn gesteld en de commissie wel doordrongen is van het belang ervan, zijn er tot dusver frustrerend weinig concrete stappen uit voortgekomen.

Spelen om te spelen is de centrale doelstelling, maar daarnaast verdient ook de algemene maatschappelijke en persoonlijke meerwaarde van spelen de nodige aandacht.

Met de beperkte impact die de commissie Jeugd misschien wel heeft, zou ze toch een heel efficiënte beleidsmaatregel kunnen nemen als ze het buiten spelen kan bevorderen, omdat dat ook een deel van het antwoord op heel wat andere maatschappelijke problemen oplevert.

De risicovoordeelanalyse is een prikkelend idee. Hoe kan ze een stevige basis krijgen in de regelgeving? Wat moet het parlement doen om ze te verankeren? Verzekeringsmaatschappijen leggen heel wat voorwaarden op. Maar ook lokale besturen doen dat, om zichzelf in te dekken. De analyse van de risico's op speelplekken zou niet alleen gericht mogen zijn op het wegwerken van alles wat de veiligheid enigszins in het gedrang kan brengen, maar zou ook rekening moeten houden met de voordelen van bepaalde risico's.

De vraag naar meer speelruimte en -tijd kan ook worden gekoppeld aan andere maatschappelijke doelstellingen. Zo is er meer groene en ontharde ruimte nodig. Preventie en vroege detectie worden steeds belangrijker in de aanpak van de gigantische problemen met het mentale welzijn. Het buiten spelen en buiten zijn kunnen een fundamenteel preventievoordeel opleveren. Kunnen de sprekers nog wat dieper ingaan op de link tussen de uitdagingen voor het buiten spelen en andere noden in de maatschappij?

Meisjes zijn opvallend ondervertegenwoordigd in de buiten spelende jeugd. Het gaat niet om een traditioneel rollenpatroon, maar om een recent afnemend aandeel. Welke effecten nemen speelpleinwerkingen waar? Hoe staan ze er tegenover?

Voor veel van deze aangelegenheden is het lokale niveau bevoegd. Vlaanderen respecteert de overwegend positieve traditie om vooral te willen inspireren en veel van het concrete beleid aan de lokale autonomie over te laten, maar zou soms toch doortastender een goede ruimtelijke ordening mogen opleggen. Ook in het onderwijsbeleid zijn er mogelijkheden. Vinden de gasten de tijd inderdaad rijp voor een wat richtinggevender Vlaams optreden ten aanzien van de lokale besturen? Sommige lokale besturen blijken trage adapters en minder gevoelig voor inspiratie door goede voorbeelden, waarop het Vlaamse beleid toch stevig inzet. Wat is op dat vlak bijvoorbeeld mogelijk in het kader van het label? Turnhout en Lille zijn voorbeelden van gemeenten die dat ambitieus aanpakken. Maar het gaat altijd om projecten. Is er geen uitrol op het brede Vlaamse niveau nodig, opdat ieder kind en iedere jongere kan meeprofiteren van hetzelfde beleid?

Jongeren geven intussen aan dat ze geen echte vrije tijd meer overhouden na de hobby's en het schoolwerk. Van zodra ze een computer aanzetten, kan Smart-school hen melden dat ze nog werk te doen hebben. Wat dan met de deconnectie van de school? Men mag natuurlijk niet de illusie wekken dat jongeren heel hun schoolcarrière zonder huiswerk zouden kunnen, maar Jeremie Vaneeckhout wil meer evenwicht zien, met huiswerk niet als enige zaligmakende oplossing. Buiten spelen is pedagogisch en menselijk immers even belangrijk.

Het commissielid heeft in de presentatie niet veel gezien over de maatschappij waarin kinderen en jongeren opgroeien. Men kan aan de aanbodzijde buiten spelen makkelijker en aantrekkelijker maken, maar ook de vraag naar wat kinderen binnenhoudt, is aan de orde. Vinden de sprekers een meer algemene sensibilisering wenselijk, veeleer dan maar één Buitenspeeldag per jaar? Er is al geopperd om dat initiatief naar een heel jaar te verruimen, maar ook de omgang met sociale media is een aandachtspunt. Die hoeven niet als baarlijke duivel te worden afgedaan en kunnen ook de creativiteit en groei van kinderen en jongeren bevorderen, maar zetten ook een rem op de zin om buiten te spelen.

Herkenbaar is dat spelende tieners doorgaans als lastiger en meer als geluidshinder worden ervaren dan spelende kinderen. Welke stappen zijn in dat verband mogelijk? Hier zal ook de bewustmaking van volwassenen een rol moeten spelen. Kunnen naast de professionele actoren ook de ouders hierbij worden betrokken?

Deze hoorzitting wordt gehouden in de commissie Jeugd, maar een nieuwe tendens is dat volwassenen herontdekken wat ze tien of zelfs veertig jaar geleden hebben gespeeld. Naast tof is zoiets ook maatschappelijk waardevol. Hoe kijkt men naar dat soort evoluties? Valt er iets uit te leren? Wat met regelluwe zones met ruimte voor experiment? Ook die staan in de conceptnota. In datzelfde verband situeert Jeremie Vaneeckhout de debatten over het zwemmen in open water en het wildkamperen, buitenactiviteiten die nergens meer worden toegestaan.

1.2. Hannes Anaf

Hannes Anaf hoopt dat niemand nog moet worden overtuigd van het belang van buiten spelen. De sprekers hebben terecht bepaalde tendensen in beeld gebracht, net als het verschil tussen het platteland en de stad. In de coronatijd heeft men dat verschil goed kunnen merken, zeker toen buiten spelen verboden was.

Als voormalig Turnhouts schepen van Jeugd is het lid blij met de vermelding van de kindvriendelijke publieke ruimte en de mobiliteitskamers als goede voorbeelden. Vlaanderen gaat voor deze materie sterk uit van de verantwoordelijkheidszin van zijn lokale besturen. Hoewel dat een blijk van vertrouwen is, is de vraag toch of Vlaanderen zelf ook niet meer zou kunnen doen. Het label kindvriendelijke gemeente was inderdaad een belangrijke opstap naar meer lokale bestuurlijke aandacht. Maar Vlaanderen zou ook kinderen in gemeenten zonder die reflex moeten bereiken. Hoe dat haalbaar kan worden, is een open vraag. Het zal niet gemakkelijk worden, veronderstelt Hannes Anaf. In die gemeenten zal Vlaanderen die gedachte alleszins op een andere manier ingang moeten doen vinden. In ieder geval zal ook de verkeersveiligheid van groot belang zijn opdat kinderen zich terug wat verder vrij kunnen verplaatsen.

Voor kinderen is het van groot belang om op zoek te gaan naar hun grenzen, en om risico's af te tasten. Maar ouders zijn al erg voorzichtig als het over hun eigen kinderen gaat, en nog meer met betrekking tot de kinderen van anderen. Ook in het Vlaams Parlement zijn dossiers aan de orde – waaronder de veiligheid in de kinderopvang – die wat botsen met de overigens terechte opvatting dat kinderen risico's moeten opzoeken. De Vlaamse overheid is immers verantwoordelijk voor de veiligheid van die kinderen en wil niets aan het toeval overlaten. Hoe gaat men met dat spanningsveld om? Ook lokale speelpleinwerkingen en het onderwijs worden ermee geconfronteerd. Ze laten kinderen ravotten, maar moeten bij ernstige incidenten aan de ouders kunnen uitleggen hoe het zover is kunnen komen en waarom ze niet zijn opgetreden. Welk beleid en welke houding van de overheid zijn mogelijk?

1.3. Tinne Rombouts

Tinne Rombouts bedankt de gasten voor hun boeiende toelichting. Iedereen lijkt het grote belang van het buiten spelen te erkennen, maar ervaart ook dat het onder druk staat. Wat is mogelijk om het te stimuleren en in de praktijk te brengen? Door naar buiten te trekken en te ravotten leren kinderen veel spontaner dan binnen de klasmuren of achter de boeken.

Heel wat organisaties zijn begaan met het buiten spelen en hebben intussen kennis, visie en expertise opgebouwd door middel van allerlei onderzoek en tools. Hoe worden die initiatieven gecoördineerd en op elkaar afgestemd? Zijn er nog efficiëntiewinsten te rapen als de vele organisaties, die vanuit hun eigen expertise de zaak bekijken, meer gecoördineerd te werk zouden gaan? Welke ondersteuning is mogelijk vanuit de overheid?

Hoe kunnen de resultaten van met name het buitenspeelonderzoek doorstromen naar het terrein? In hoeverre is dit onderzoek een inspiratiebron geweest voor beleidsnota's van andere verenigingen dan Kind & Samenleving?

Naast onderling moeten de organisaties ook samenwerken met de gemeenten. In hun opvolging van het label hebben onder andere Turnhout en Hoogstraten de buitenspeelruimte hoog op de agenda gezet. Maar kunnen ook de betrokken organisaties de link leggen met die kindvriendelijke steden en gemeenten om nog meer op hun beleidsagenda's te wegen? Spelen ze daar actief op in?

Tinne Rombouts heeft de filmpjes over risicovol spelen kunnen smaken. Daarbij wringt het wat dat het regelgevende kader permanent het veiligheidsaspect benadrukt. Ondanks de verantwoordelijkheid daarin van de overheid, luidt de vraag toch ook of deze de veiligheid helemaal moet overnemen, of ook elk kind nog wat leerruimte mag laten. Het lid heeft het gevoel dat er wordt overdreven. Als schepen van Jeugd heeft ze ervaren dat er zelfs geen gras meer wordt gedoogd onder speeltoestellen op speelpleintjes, aangezien het kan verharden. Daarom moeten daar nu rubberen matten liggen.

Tinne Rombouts vindt de veiligheidsvereisten te ver gaan. De voor de openbare ruimte aangekochte speeltoestellen moeten inderdaad duurzaam en stevig zijn, maar krijgen ook meer veiligheidsvoorwaarden opgelegd dan speeltoestellen voor de eigen tuin. Ze kosten dan ook twee keer zoveel. Ook voor speelgoed in de kinderopvang gelden er extra voorwaarden. Op die manier creëert de overheid een onnatuurlijke omgeving, die danig van de thuissituatie verschilt. Wat valt daaraan te doen? Waar ligt de grens? Hebben de onderzoekers voorstellen? Vanaf wanneer gaat de preventie te ver en ontnemt ze de kinderen leerkansen? Het streven naar veiligheid zorgt in dat geval juist voor onveiligheid. Welke regelgeving is nodig om een uitdagende speelomgeving mogelijk te maken?

Spelen in de openbare ruimte zou geen overlast mogen heten. Dat wordt een maatschappelijke uitdaging met betrekking tot de gedeelde publieke ruimte. Een publieke ruimte zou intergenerationeel moeten worden ingericht, in plaats zoals vandaag per leeftijd. Elkaar ontmoeten heeft voordelen en biedt immers leerkansen om respectvol met elkaar om te gaan. Hebben de sprekers tips voor een betere aanpak?

Tinne Rombouts erkent de nood aan extra onderzoek en monitoring, maar wil toch vooral op het terrein actie zien. Wat moet er concreet gebeuren op het vlak van regelgeving? Hoe kan een concreet actieplan ontstaan?

Het commissielid heeft de redenen van het niet buiten spelen weinig uit de verf horen komen in de presentatie. Alleen maar ruimte aanreiken zal het probleem niet oplossen. Het wordt inderdaad een zaak voor verschillende bevoegdheidsdomeinen. Ook scholen en ziekenhuizen moeten nagaan hoe buiten kan worden gespeeld. Kinderen die lange tijd in een ziekenhuis verblijven, zouden elke dag buiten moeten kunnen spelen. Hebben de sprekers ter zake concrete voorstellen? Wat is naast ruimte aanbieden nog meer nodig? Tegelijk waarschuwt de spreker voor een al te betuttelende houding.

Een verklaring voor het verschil tussen meisjes en jongens ziet Tinne Rombouts in de bevindingen van de Jobmonitor van 2018: voor meisjes is de kans groter dat hen – zowel op straat als op sociale media – bedreigingen te beurt vallen. Hebben de sprekers ideeën om die verschillen weg te werken?

1.4. Johan Danen

Johan Danen sluit zich aan bij de stelling van Jeremie Vaneeckhout over een gebrek aan vrije tijd voor jongeren. Toen de jongste zoon van Johan Danen aan het begin van de coronaperiode ineens wel veel vrije tijd had, heeft hij dagenlang met zijn vrienden de bossen, velden en pleintjes in de buurt verkend. De jongen heeft dit als een fantastische tijd ervaren waarin hij heel veel nieuwe dingen heeft kunnen ontdekken, maar vooral verlost was van de druk om altijd maar vanalles te moeten doen. Een kind moet kansen krijgen om te experimenteren, met de kleine ongemakken van dien. Het kan uiteraard niet de bedoeling zijn dat het echt gevaar loopt. Ook voor de rijpere jeugd kan lege tijd goed zijn.

Pasklare antwoorden verwacht het commissielid niet, laat staan dat die zomaar in decreten kunnen worden gegoten. Er zal veel samenwerking nodig zijn tussen scholen, jeugdbewegingen, lokale besturen en overheden, opdat het spelen meer kansen krijgt. Onze samenleving is helaas almaar meer risicoavers geworden. Ouders proberen hun kinderen te behoeden voor alle mogelijke frustraties, maar die zullen daar later de gevolgen van dragen. Zelfs voor het kleinste akkefietje wil men schuldigen vinden. Wat antwoorden de sprekers als ze hierover vragen krijgen van jeugdbewegingen of speelpleinwerkingen? Wat is er nodig om wat meer maatschappelijk draagvlak te creëren voor hun voorstellen?

De debatten over de ruimte-inrichting gaan zelden over plaatsen om te spelen. Wel gaat er aandacht naar plaats voor water of naar parkeerplaatsen. Als de vraag naar ruimte om te spelen al eens opduikt, wordt ze veelal weggewuifd. Hoe kan men, zonder al te veel te betuttelen, bij nieuwe ruimtelijke invullingen meer plaats om te spelen laten realiseren?

1.5. Manuela Van Werde

Manuela Van Werde is ten volle overtuigd van het belang van buiten spelen. Haar jeugd was de tijd van haar leven. De kinderen uit haar buurt hebben zich samen rotgeamuseerd, ook al waren er geen speeltuigen. Haar eigen kinderen zijn in de stad opgegroeid en hadden daar een grote gemeenschappelijke tuin. Hoewel ook dat een goede zaak was, is er een heel groot verschil tussen een stedelijke omgeving en het platteland. Moet ook het beleid daar dan verschillend zijn? Minister Demir heeft al de nodige middelen ingezet en aangekondigd. Maar het mag altijd meer zijn.

Sinds Antwerpen een burgerbegroting heeft, hebben de inwoners in dat verband vooral extra groen en speelruimte gevraagd. Bij sommige bouwprojecten wordt daar inderdaad weinig rekening mee gehouden, maar dan toch vooral bij appartementen voor kleine, kinderloze gezinnen. Antwerpen heeft in het Middelheimpark een gigantische speeltuin, die Manuela Van Werde met haar kinderen heeft bezocht. Met de ouders op een terras en de kinderen in de speeltuin, kunnen die daar volop experimenteren en van andere kinderen leren.

Hoe evalueren de sprekers de huidige invulling van de nota? Hoe gaan de betrokken organisaties om met het verschil tussen stad en platteland? Houdt dat onderscheid nog steek?

Manuela Van Werde herinnert nog aan de Europese veiligheidsnormen voor speeltuigen. Wordt in kaart gebracht hoe daarmee moet worden omgegaan?

2. Antwoordenronde

Peter Bosschaert situeert de regelgevende bevoegdheid over de veiligheid van speeltoestellen bij de FOD Financiën, die alle preventieadviseurs en speeltereinevaluatoren aanstuurt. Het koninklijk besluit geeft de geest weer, maar laat ruimte voor zowel gunstige als kwalijke interpretaties. Bij de huidige evaluatie van het KB zijn de vandaag in de commissie vertegenwoordigde organisaties niet betrokken. Peter Bosschaert houdt zijn hart vast. Vlaanderen zou het signaal kunnen geven dat het een positieve evolutie verwacht. De betreffende wetgeving is in de eerste plaats ontworpen voor speeltuigfabrikanten. Maar de laatste tijd zijn de speeltoestellen enorm geëvolueerd, met de natuurspeelplaatsen, de groene speelzones, de speelaanleidingen en zo meer. Die vallen niet onder die regels, waardoor veel voor interpretatie vatbaar wordt. Peter Bosschaert pleit om een link te leggen met het onderwijs en zijn vele preventieadviseurs, die vaak ook leerkracht zijn. Vaak is hun opdracht die van preventieadviseur voor het personeel, maar niet voor de kinderen. De spreker pleit ervoor om de opleiding tot preventieadviseur zo uit

te breiden dat ze een goede risico-omgang mogelijk maakt en ze niet tot de technische aspecten van toestellen te beperken.

Preventieadviseurs volgen de regels heel star uit angst voor wat ze op hun nek zouden kunnen krijgen. De oplossing zal moeten komen van dialoog en van de creatie van teams. Bij speelterreinen van gemeenten zouden buurtbewoners zaken kunnen signaleren. De ruime context is dus van groot belang.

Sabine Miedema bevestigt dat de insteek van preventieadviseurs verschilt van die van de organisaties die het spelen behartigen. In hun opleiding zou naast de zuivere preventie ook het pedagogische belang van het spelen een plaats moeten krijgen.

Helena Sienaert bevestigt de meerwaarde die een pedagogieonderdeel in de opleiding tot preventieadviseur zou betekenen, en vindt dat preventieadviseurs de dialoog moeten aangaan met mensen die de wereld van de kinderen goed kennen. Een dergelijke dialoog maakt een realistische inschatting van de risico's mogelijk en een inzicht in de risicocompetentie van de kinderen. Kinderen en jongeren in ontwikkeling moeten de kans krijgen om zelf risico's in te schatten, binnen de grenzen van het aanvaardbare.

De spreker citeert uit de veiligheidsgids 'Avontuurlijke natuurspeelomgevingen' van de FOD Economie: "Spelen zonder risico's bestaat niet. Kinderen moeten leren omgaan met risico's. Hierdoor is het voor uitbaters moeilijk om de risico's juist in te schatten en te herleiden tot een aanvaardbaar niveau. Er is ook vaak ruimte voor interpretatie." Er wordt aangeraden om nooit louter op eigen houtje te evalueren, maar altijd het gesprek aan te gaan. Een klassieke risicoanalyse signaleert altijd dat de preventie primeert op de speelwaarde, maar in het vermelde document wordt ook die als belangrijk naar voren geschoven. Op zich maken de Europese en federale regels veel mogelijk, maar als iedereen zich wil indekken op het vlak van veiligheid, zal er weinig speelwaarde overblijven.

Helena Sienaert pleit ervoor dat de Vlaamse overheid alle documenten over de veiligheid bij het spelen grondig bestudeert om na te gaan waar het idee 'zo veilig als nodig' ingang kan vinden. Kind en Gezin is die oefening nu al aan het maken en publiceert op zijn website een nieuwe visie met expliciete aandacht voor de speelwaarde. Ook zijn kwaliteitslabel voor kleuteropvang en zijn vergunningsvoorwaarden hebben de formulering 'zo veilig als nodig' meegekregen. De risicoanalyses zijn vooralsnog niet in lijn gebracht met de nieuwe visie, maar ook daarvan zal Kind en Gezin binnenkort werk maken.

Alles begint met een visie, bevestigt *Peter Bosschaert*. De lobby van speeltuinontwikkelaars vraagt opnieuw een verstrenging, terwijl om pedagogische redenen precies het omgekeerde nodig is. De vermelde visie en de stappen in de uitvoering daarvan kunnen ook argumenten ter verdediging zijn bij gebeurlijke ongevallen. Als Vlaanderen subsidies geeft voor ruimte en mobiliteit, mag het daarbij gerust ook een visie over een jeugdruimtebeleid vragen. Op die manier kunnen de achterblijvende steden en gemeenten worden gedwongen om expertise op dat vlak te verwerven.

Sabine Miedema vraagt ook aandacht voor de grijze zones. Sommige projecten werken bijvoorbeeld met tijdelijke installaties. Vanaf wanneer moet dan de risicoanalyse gebeuren, en met welke regelgeving? Ook opengestelde voortuinen vormen een grijze zone.

Tine Bergiers pikt in op de eerdere vraag naar de risicoaanpak van het jeugd- en speelpleinwerk. Het Europese kader betreft vaak handleidingen en aanbevelingen over risico's, die vervolgens ten onrechte als regelrechte wetten worden opgevat.

Dat gebeurt in hoge mate bij gemeentelijke werkingen, die vaak gelinkt zijn aan dezelfde preventieadviseur. Zestienjarigen beseffen hun verantwoordelijkheid ten aanzien van de kinderen die ze begeleiden, en voelen die druk. Wat als een kind bijvoorbeeld zijn arm breekt?

Ook de Vlaams Dienst Speelpleinwerk (VDS) werkt met een risicoanalyse, maar verwerkt daarin ook de speelkansen. Hij adviseert dat elk toegenomen risico minstens verhoogde speelkansen moet opleveren. In zijn vormingen toont de VDS vaak een filmpje met een kind dat op een tafel zijn evenwicht test. Het kind is zich duidelijk heel bewust van het risico dat die positie meebrengt. Het is aan het oefenen hoever het kan gaan zonder te vallen en doet daarvoor nuttige ervaringen op. Boven op een tafel een puzzel oplossen, zou daarentegen geen extra speelkans aan het risico toevoegen en is dus te mijden. Het uitgangspunt van de VDS is dat de risico's in het jeugdwerk altijd moeten worden gekaderd, er uitgaan moet worden van een visie en aangeven welke stappen er zijn ondernomen om letsels te vermijden. De analyse berekent alle risicopercentsages, van letsel tot overlijden, wat gelukkig uiterst zelden voorvalt. De kans op een letsel wordt dus aan de speelkansen gelinkt. Kinderen struikelen bij wijze van spreken over hun eigen schaduw. Vallen doen ze nu eenmaal, en doorgaans staan ze dan gewoon op om verder te spelen. Maar soms dreigen wetgevende ingrepen die aanpak in de problemen te brengen.

Op dat vlak zou Vlaanderen een rol kunnen spelen, vanuit een geloof in de kracht van de beschreven visie. Het zal erop aankomen dat de overheid de juiste tools in de juiste taal bezorgt en het nodige vertrouwen schenkt aan ouders, leerkrachten, animatoren op een speelplein en begeleiders in een kinderopvang, opdat ze in staat zijn om correct te handelen naargelang de situatie. Dan is er geen boek met regels meer nodig.

Helena Sienaeert geeft mee dat Kind en Gezin vroeger ter wille van de veiligheid bijna tot op de millimeter voorschreef wat wel en niet mocht. Er waren letterlijk regels voor alles. Aan uitbaters leverde dat dan het veilige gevoel op van alles te hebben afgevinkt. Maar uiteraard werkt het niet op die manier. Het onvoorspelbare gedrag van kinderen is niet in strikte regeltjes te gieten. Kind en Gezin is daarom geëvolueerd naar een doelregelgeving, die de uitbater de verantwoordelijkheid geeft om de veiligheid in te schatten. Dat kan met behulp van beschikbare normen, maar hoeft niet op die manier.

Met alles waarmee uitbaters zich moeten inlaten, zijn ze geneigd om voor het veiligheidsaspect helemaal voort te gaan op de preventieadviseurs. In plaats van als adviseurs worden die soms als een soort dictators ervaren, maar met de pedagogische kant van de zaak houden ze niet noodzakelijk rekening. Zo verdwijnen erg veel speelkansen. Uiteraard hebben preventieadviseurs een sleutelrol, maar niet alleen zij. Alle mensen die vrijwillig of professioneel met kinderen werken, hebben die rol.

Risico's hebben hun nuances en de bijhorende keuzes hebben telkens hun voor- en nadelen. Zeker in een groepssituatie, met kinderen van anderen, is het niet evident om ze exact in te schatten. Een goede opleiding is cruciaal voor iedereen die met spelende kinderen werkt. Ook regelgevers moeten zich voldoende bewust zijn van de gevolgen van bepaalde formuleringen.

Helena Sienaeert roept het beleid op om goed oog te hebben voor de verschillende domeinen waarop zijn regelgeving een impact heeft. Het zal niet eenvoudig zijn om de hier geschetste uitgangspunten te promoten, omdat uiteraard niemand de deur zal willen openzetten naar verwaarlozing en mishandeling. Kind en Gezin wikt en weegt dan ook heel sterk zijn uitspraken en formuleringen, maar staat zeker open voor een gesprek.

Het Vlaamse systeem waarin jongeren al vanaf zestien jaar kinderen onder hun hoede nemen en begeleiden, staat enorm onder druk, stelt *Peter Bosschaert* vast. Toch zijn er nog nooit zoveel kinderen en jongeren naar het jeugdwerk gegaan als vandaag, wat aangeeft dat ouders die verantwoordelijkheid aan jongeren durven toevertrouwen. Ook andere sectoren kunnen lessen leren uit de kracht en de expertise van het jeugdwerk. Die zou aan bod moeten komen in het hoger onderwijs. Ook in de ruimteplanning mag het menselijke en pedagogische aspect niet meer ontbreken.

De kindvriendelijke steden hebben een inspiratiefunctie. Bataljong probeert zoveel mogelijk steden en gemeenten mee te krijgen. Het label is een meerwaarde en een barometer voor de leefbaarheid van Vlaanderen.

Over de precieze redenen van het teruggefallen buiten spelen zou nog meer onderzoek moeten gebeuren. Ze zijn op dit moment nog niet duidelijk. Er bestaat wel al onderzoek over het buiten spelen door meisjes.

Sabine Miedema wijst op het onderscheid tussen de fysieke en mentale ruimte die kinderen krijgen, en specifiek meisjes. Steeds meer mensen gaan in een stad wonen. De schaarse beschikbare ruimte wordt daar bezet door steeds meer kinderen. Bij de invulling daarvan vallen meisjes als eerste uit de boot. Jongens nemen de plekken als eersten in. Vaak worden de ruimtes ook als voetbalveldjes ingericht. Er zal meer variatie nodig zijn. Meisjes geven ook aan dat het soms makkelijker is om thuis te blijven. Er zouden meer vrouwelijke straathoekwerkers moeten komen. Meisjes blijken de omgeving vaak ook niet zo goed te kennen.

Tine Bergiers wijst op de rol van de moeders. Kinderen kennen vooral de weg die hun moeder kiest. Als die weg geen speelaanleidingen bevat, komt het kind ze niet tegen. Dat zou een belangrijk element moeten zijn in de locatie van de speelaanleidingen.

In vergelijking met het platteland beschikken steden over weinig plekken waar men kan toeven zonder te consumeren. Veel ouders ontberen daartoe de middelen. Men zou werk moeten maken van gratis toegankelijke plekken en van terrassen waar men zijn eigen boterhammen kan opeten. Zoiets zou het buiten spelen stimuleren.

Helena Sienaert stelt vast dat bepaalde groepen kinderen nog minder dan de andere risico's kunnen nemen in hun spel. Meisjes, kinderen tot en met drie jaar en kinderen met specifieke ondersteuningsbehoeften worden als extra kwetsbaar gezien. Voor ouders, professionele begeleiders en vrijwilligers is er een rol weggelegd om ook meisjes aan te moedigen om risico's te nemen. Door kinderen als kwetsbaar te behandelen zullen ze zichzelf ook kwetsbaar gaan voelen. Die attitude zit erg diep ingeworteld en zal daardoor niet snel veranderen. Men moet voorbeelden tonen van krachtige meisjes die goed met risico's overweg kunnen.

Peter Bosschaert wijst erop dat het onderwijs, zeker sinds corona, met buiten lesgeven is beginnen experimenteren, maar het gaat om een traag evoluerend proces, waarin vooral jonge leerkrachten het voortouw nemen. Instanties als MOS werken hieraan.

Onderzoek uit 2021 en daarvoor heeft heel wat drempels zichtbaar gemaakt met betrekking tot extra ruimtecreatie op scholen. Minister Weyts heeft het principe-akkoord over multifunctionele scholen voorgesteld, maar bij de scholen zelf stuit het op nogal wat weerstand, onder meer te wijten aan de btw-regeling en het opgeven van het eigenaarschap over die ruimte. Ook daar zijn soms risico's mee verbonden, maar Peter Bosschaert pleit om dit als een proces te zien. Vlaanderen zou het delen van speelplaatsen en infrastructuur beter kunnen ondersteunen,

bijvoorbeeld beheersmatig, wat het onderwijs op dat vlak zou helpen ontzorgen. De lokale besturen zouden bij de denkoefening moeten worden betrokken. Het moet ook over alle scholen gaan, niet louter over de gemeentescholen. Met een invulling als semipublieke ruimte zouden scholen Vlaanderen aanzienlijk meer jeugdruimte opleveren, zeker op locaties waar geen onbebouwde terreinen meer voorhanden zijn. In Brussel wordt nu al gesteld dat nieuwe schoolgebouwen daarvoor moeten openstaan.

Er woedt inderdaad een enorme discussie over huiswerk en vrije tijd. Persoonlijk vindt Peter Bosschaert dat de schooltijd zou moeten volstaan om al het nodige aan te leren, waarbij kinderen die meer uitdagingen wensen of erop uit zijn om te excelleren, nog altijd de keuze hebben om hun buitenschoolse tijd aan huiswerk te wijden. Dit is wel geen algemeen standpunt van De Ambrassade.

Mediawijs verricht uitstekend werk met betrekking tot sociale media. Afspraken over het gebruik van schermen behoren tot de privésfeer, maar heel wat ouders worstelen ermee. De overheidsmaatregelen betreffen het commerciële aspect. Maar de sociale gevolgen zijn voor de ouders, zonder ondersteuning. Peter Bosschaert pleit voor de nodige creativiteit daarin.

Tine Bergiers wijst op de uitgewerkte visie op vrije tijd van de VDS. De dienst onderscheidt vier of vijf verschillende soorten vrije tijd. Zo is er een verschil tussen vrij experimenteren en een verplichte deelname aan de dansles of jeugdbeweging. Daarbovenop moeten kinderen ook toetsen voorbereiden. Kinderen voelen zich bij de ene soort vrije tijd beter dan bij de andere, en ervaren niet alle bestedingen daarvan als even waardevol. De VDS maakt een onderscheid tussen gestructureerde en ongestructureerde tijd, maar ook tussen de zingeving van binnenuit en de zingeving van buitenaf. Zo zorgt de school voor gestructureerde tijd en zingeving van buitenaf, die niet elk kind als even waardevol ervaart. Maar ook de tijd bij bijvoorbeeld de scouts kan evolueren tussen een verplicht nummer en echte viertijd. De spreker vraagt meer aandacht voor viertijd waarin kinderen zelf beslissen wat ze doen, en pleit om te stimuleren dat ze die tijd buiten doorbrengen.

De schermen zullen niet meer verdwijnen, maar ook die kunnen kinderen naar buiten helpen trekken, zoals Pokémon Go bewezen heeft. Ook met een scherm buiten spelen kan tof zijn, naast het traditionele ravotten in het veld.

Belangrijk is dat kinderen zelfbeschikking hebben over hun vrije tijd. Als ze daarin graag huiswerk maken of boeken lezen, moet men dat natuurlijk toestaan. Wel roept Tine Bergiers op om de kinderen tot buiten spelen uit te dagen. Zo kunnen speelpleinen met snoezelplekken en leesplekken kinderen over de streep trekken die vooral graag lezen. Met genoeg variatie in het aanbod zullen ook die kinderen buiten hun gading vinden.

Het onderwijs kan een invloed hebben op de verhouding tussen schermtijd en buiten spelen. Er bestaat al regelgeving waardoor de werkgever de werknemer na de uren niet mag oproepen. Waarom zou men kinderen dan na de schooluren nog bombarderen met notificaties op hun gsm of laptop over taken of extra oefeningen?

Helena Sienaert wijst op ons Belgische 'split system', waarin opvang en onderwijs los van elkaar zijn georganiseerd, met aparte ministeries, opleidingen, beroepsinvullingen, loningen enzovoort. Echt logisch is dat niet. Heel wat andere Europese landen integreren de twee, vanuit de visie dat zorgen, spelen en leren onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. De opsplitsing zorgt voor vreemde situaties. Men verwacht dat het kind voor de schooltijd nog wat kan spelen onder toezicht. In de klas horen ze vervolgens te leren, wat vaak heel strikt wordt opgevat als stilzitten op een bankje tussen vier muren. Op de speeltijden tussendoor houden weer andere mensen toezicht, vaak externen.

Schoolspeelplaatsen zijn vaak kaal, en gespeend van losse materialen met echte speelmogelijkheden. Bovendien zijn de speeltijden kort en hebben kinderen noodgedwongen de keuze tussen eten en spelen. In veel gevallen krijgen ze maar een deel van het speelterrein ter beschikking. Er is dus werk aan de winkel in de verhouding tussen spelen en leren. De Vlaamse overheid kan Welzijn en Onderwijs onderling laten overleggen over de omgang met kinderen en de verhouding tussen spelen en leren. Ze kunnen daarmee hun samenwerking verbeteren en het hokjesdenken overstijgen, waarin ze zichzelf louter voor respectievelijk het leren of het spelen verantwoordelijk zien. Het decreet betreffende de buitenschoolse opvang en activiteiten zet de lokale besturen wel aan het denken over wie verantwoordelijk is voor de tijd op school tijdens de middag en tussen 16 en 18 uur, en over een mogelijke krachtenbundeling.

Regelgevend blijkt het geen evidentie om die werelden met elkaar te verzoenen. Een lopend project toont aan hoe moeilijk de huidige regelgeving het maakt om kinderbegeleiders en kleuterleerkrachten op school meer te laten samenwerken. Scholen krijgen een budget om kinderverzorgers meer uren te geven, maar mogen het niet uitgeven aan mensen die al in de buitenschoolse opvang werken. Toch zouden precies die mensen mooi de link kunnen leggen als ze ook in de klas ondersteuning konden bieden. De structuur met aparte organisaties en ministeries creëert dergelijke schotten. Het nodige overleg op beleidsniveau zou de zaken op de werkvloer een pak gemakkelijker kunnen maken.

Iedere betrokkene zou ervan doordrongen moeten zijn dat de hele dag voor het kind kwaliteitsvol moet zijn, en een mooie wisselwerking moet opleveren tussen enkele verplichte dingen en veel vrije tijd en tussen spelen en leren, voor zover die al te splitsen zijn. Het volledige plaatje is belangrijk. In de praktijk komen er veel overgangsmomenten voor waarin niemand zich om een kind bekommert omdat die verantwoordelijkheid niet is geregeld. Die momenten zijn cruciaal.

Sabine Miedema vult aan dat ze in Nederland, waar ze is opgegroeid, nooit huiswerk heeft gekregen in het basisonderwijs. Het is geen noodzaak maar een maatschappelijke keuze om kinderen huiswerk te geven. Zeker op de middelbare school is die keuze logisch. De spreker pleit niet om huiswerk helemaal af te schaffen in het basisonderwijs, wel om strenger te beoordelen of het wel echt nodig is.

Dat kinderen elkaar vaak op sociale media ontmoeten, moet men gewoon onder ogen zien. De connecties die ze daar leggen, kunnen naar buiten worden verplaatst door daar af te spreken. Vanuit dat uitgangspunt kan men kinderen sensibiliseren om de stap naar buiten te zetten en elkaar niet alleen virtueel tegen te komen. Zeker kinderen die in coronatijden zijn opgevoed, weten misschien niet altijd hoe ze andere kinderen kunnen ontmoeten en hoe ze zo iets aan hun ouders kunnen vragen. Ook dat vergt nog enige sensibilisering.

Naast de stad kent ook het platteland zijn specifieke uitdagingen. Steden kampen met ruimtetekort, maar op het platteland is de beschikbare ruimte niet noodzakelijk bereikbaar voor kinderen. Daar vormt de mobiliteit de uitdaging. Steenwegen dwars door woongebieden maken dat kinderen ze niet kunnen oversteken. Tieners op het platteland beschikken over weinig openbaar vervoer. Landelijke gebieden hebben minder middelen en expertise voor speelruimteontwikkeling. De stedenbouwkundig ambtenaar moet er op zijn eentje vergunningen en plannen tekenen. Veel tijd voor visieontwikkeling blijft dan niet over. Steun op dat vlak voor landelijke gebieden kan neerkomen op extra subsidies voor ruimteontwikkeling. Maar landelijke gebieden hebben ook kansen. Zo maken kinderen erg veel gebruik van de trage wegen. Als die goed worden gelinkt met de speelruimte, de school en het huis, ontstaan prachtige gebieden met groot potentieel, ook voor ontmoetingen tussen kinderen.

Er komen steeds meer fietssnelwegen. Het gezamenlijke project 'Jonge Wegweters' van Kind en Samenleving met Bataljong betreft kinderen bij het mobiliteitsbeleid. De mobiliteitsambtenaar, de jeugdambtenaar en de school werken eraan mee. Het project maakt complexe mobiliteitsvraagstukken bespreekbaar en behapbaar bij kinderen. Ze vragen bijvoorbeeld meer groene ruimtes langs fietspaden, en betere infrastructuur. Mobiliteit gaat dus niet alleen over veiligheid, maar ook over beleefbaarheid.

Ook ontharden vormt een uitdaging. Steden en gemeenten ontwikkelen groen- en waterplannen. Die vormen een perfecte basis om te ontdekken waar men ook speelruimte kan ontwikkelen. Deze vormen van samenwerking en kennisdeling brengen schot in de zaak. Bij het ontwikkelen van speelweefsel valt ook op dat de contacten tussen de verschillende lokale diensten soms intens zijn, maar soms ook helemaal niet. Iemand van de groendienst denkt dat hij niets te maken heeft met de jeugddienst. Toch zijn voor die jeugddienst zowel de groendienst als de stedenbouwkundige dienst en de onderwijsdienst belangrijke connecties. Al die schakels moeten worden verbonden. Dit is tegelijk een uitdaging en een opportuniteit voor het speelweefsel.

Tine Bergiers heeft als jurylid van de 'Kindvriendelijke steden en gemeenten' de effectiviteit van het label kunnen ervaren. Daardoor wordt er minder gecompartmenteerd in beleidsdomeinen gedacht, wordt er meer onderling overlegd op lokaal niveau, worden quick wins gezocht en wordt de jeugdnorm in projecten geïntroduceerd. Ook als het accent van een project heel erg op armoedebestrijding ligt, zorgt de samenwerking tussen verschillende diensten voor impact op alle beleidsdomeinen waarmee kinderen en jongeren te maken krijgen.

Op de vraag naar een betere promotie van het label antwoordt *Tine Bergiers* dat de aanvraag ervan tijdrovend is. Heel wat steden en gemeenten die het heel goed doen, halen het label uiteindelijk niet. De aanvraag is vaak verbonden met bepaalde diensten en personen, maar die botsen soms op de muren tussen hun eigen en andere beleidsdomeinen. Er moet worden gewezen op het inspirerende kader en de waarde van die samenwerking. De Vlaamse overheid zou het belang van transversaal werken nog meer kunnen benadrukken, en die kind- en jongerennormen overal doortrekken in alle dossiers.

3. Aanvullende vragen en antwoorden

Johan Danen merkt twee maten en twee gewichten qua veiligheidsbeleid tussen enerzijds de scholen, sportpleintjes en sportclubs, en anderzijds de weg ernaartoe, waar de gevaren wel aanvaard worden. De klemtoon van de lokale besturen met betrekking tot scholen en sportplaatsen ligt sterk op de veiligheid en minder op de context.

Tinne Rombouts wil ingaan op de verantwoordelijkheidsvraag bij incidenten met kinderen. Er is een tool ontwikkeld om uitdagende speelvaardigheden te definiëren, en te koppelen aan veiligheidsnormen. Men mag niet meegezogen worden in een verhaal waar continu andere verantwoordelijken aangeduid worden. Het lid vraagt hoe de lijn kan worden getrokken waar uitdaging en veiligheid optimaal met elkaar balanceren. Ze wil dit in een regelgevend kader kunnen afbakenen.

Peter Bosschaert antwoordt dat de vraag naar een regelgevend kader een enorm maatwerk vergt. Hij geeft het voorbeeld van een jeugd- en vrijetijdsdienst die de speelruimten als een goede huisvader beheert, maar door externe omstandigheden toch te maken kan krijgen met een kapot speeltoestel en een ongeluk. Het gaat erom dat men als dienst, gemeente, school of jeugdwerker kan aantonen dat men een visie en een goede werking heeft rond speelruimte.

De VDS adviseert vaak om geen grenzen te trekken op de speelruimte, laat *Tine Bergiers* weten. Sommige kinderen zien in het verleggen van die grens immers net een uitdaging. Het komt veeleer aan op logisch handelen. Vuur in de nabijheid van kleuters kan best verantwoord zijn wanneer animatoren hen er op een veilige manier vertrouwd mee aan het maken zijn.

De spreker pleit voor meer inzet op de pedagogie: de vaardigheden van de begeleiding en de ouders om risico's in te schatten. Het jeugdwerk is daar volop mee in de weer en heeft veel goesting om dit in de praktijk te brengen. Er kan wel een kader geschetst worden van nuttige en niet-nuttige risico's, maar belangrijker is dat begeleiders en ouders leren omgaan met risico's.

Ook volgens *Helena Sienaert* zijn er geen sluitende richtlijnen mogelijk om de wereld veilig te maken voor kinderen. De spreker heeft ook een probleem met de term 'oneigenlijk gebruik van speeltoestellen', aangezien een speeltoestel niet op dezelfde manier boeiend zal blijven voor een kind. Kinderen willen grenzen verleggen. Op het dak van een speelhuisje als oneigenlijk gebruik afdoen, getuigt van weinig ervaring met kinderen en hun behoefte aan uitdagingen. Bepaalde zaken kunnen inderdaad worden uitgesloten wegens risicovol zonder meerwaarde. Maar voor het overige zouden mensen die zowel de kinderen als de omgeving kennen, moeten controleren of die omgeving is afgestemd op hun noden en capaciteiten.

In toezicht is het onderscheid belangrijk tussen een publieke ruimte waarvan niet bekend is welk toezicht er geldt, en een omgeving met professionele toezichthouders die een onderscheid kunnen maken tussen risico lopen en risico nemen.

Volgens *Tine Bergiers* moet een verantwoordelijke van een speelterrein met al die elementen rekening houden. Ze kent verantwoordelijken die het risicovol spelen enorm genegen zijn, maar aangeven dat hun team niet voldoende competent is om risico's in te schatten. Hierdoor zijn ze genooddaakt om op veilig te spelen. Ze kunnen niet garanderen dat die professionals, met hun beperkte opleiding op dat vlak, correct de risico's kunnen inschatten die kinderen op een bepaald moment lopen. Er zijn nog heel wat kapen te nemen tussen de huidige en de ideale situatie. De oplossing zal hoe dan ook niet komen van een simpele checklist met duidelijke regels, maar van goede samenwerkingen en opleidingen.

Manuela Van Werde polst nog of de sprekers een verzekeraar kennen die hun visie deelt.

Tine Bergiers antwoordt dat de VDS inderdaad een dergelijke verzekeraar heeft gevonden, dankzij een gelukkig toeval. De verzekeraar is een oud-VDS'er en begrijpt hoe kinderen en jongeren in elkaar zitten. Het feit van goed verzekerd te zijn creëert in de hoofden van de verantwoordelijken de nodige ruimte en rust met betrekking tot bijvoorbeeld de opleiding van de animatoren.

Twijfel over de goedkeuring vanwege de verzekeraar kan een werking sterk belemmeren. Zo raken projecten en ideeën al ingeperkt voor ze nog maar van start gaan. Aan dat soort samenleving moet iets worden veranderd. Mogelijk hebben politici geen zeggenschap over verzekeringsmaatschappijen, maar Vlaanderen kan een sterke boodschap uitsturen ten gunste van de visie dat risico's nodig en toelaatbaar zijn als erover is nagedacht. Uiteraard loopt het soms fout. Maar ook dat is dan helemaal oké, want er kunnen lessen uit worden getrokken. Als 350 kinderen samen spelen is er nu eenmaal een risico dat iemand een arm breekt.

Helena Sienaert vult nog aan dat het document 'Veiligheidsgids voor avontuurlijke natuurspeelterreinen' een kleine breuk letterlijk als een aanvaardbaar risico vermeldt. In praktijk verschilt de vatbaarheid voor dergelijke letsels van persoon tot persoon, net als de risicoperceptie en -tolerantie. De opleiding van communicatieverantwoordelijken zou moeten aangeven hoe ze daarmee horen om te gaan. Als een organisatie overtuigd is van het belang van risicovol spelen en een eenvoudige breuk als een aanvaardbaar risico beschouwt, moet ze ook weten hoe ze dat kan communiceren aan mensen met een andere visie.

Meyrem ALMACI,
voorzitter

Hannes ANAF,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

FOD	federale overheidsdienst
K&G	Kind en Gezin
KB	koninklijk besluit
MOS	milieuzorg op school
VDS	Vlaamse Dienst Speelpleinwerk